

2002 - Funderingar och minnen kring ett 100-årigt bröllopsfoto

Av Margot Haglöf Jleimer

Genom att detta gigantiska foto kommit i min ägo och genom att jag fått i uppdrag att försöka identifiera så många människor som möjligt har mitt intresse ökat och mina frågor och frågetecken blivit fler och fler och därför menar jag att andra Torsångsbor kanske också kan vara intresserade av vad jag kommit fram till. Många frågor blir obesvarade då ingen längre finns att fråga, utan det blir många funderingar och spekulationer.

I byn Kanngårdarna Djura fanns i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet en mycket flitig fotograf, Hans Per Persson 1876-1959, som åkte runt i bygderna och fotograferade. När han gick bort blev hans över 30.000 glasplåtar liggande, men som turligt nog kom i händerna på en släkting, Lars Liss, som helt gått in för att bevara denna skatt och lika så försöka identifiera dessa foton.

Bröllopsfotot är taget 7 juni 1903 på Tjösgården i Dalvik. Då vigdes Matilda Haglöf och August Bernhard Karlström.

Själv heter jag Margot Haglöf-Heimer och Tilda är min faster.

Jag vill emellertid börja min berättelse tidigare.

Genom gifte med Katarina Larsdotter kom Hans Haglöf 1821-1893 från Tronsjö till Tjösgården. Gården hade Katarina ärvt efter sin morfar. Gården var väl en medelstor bondgård, men Hans var inte född till bonde, han var fiolspelman, diktare och målare. I många hem, församlingshem och hembygdsgårdar hänger hans gratulationstavlor till bröllop och födelsedagar. Han komponerade mycket musik. I en bok: "Låtar från Dalarnas Bergslag" har han 25 låtar med. Även på Dalarnas Museum fanns åtminstone för en tid sedan i musikrummet en knapp att trycka på och man kunde lyssna på musik av Hans Haglöf.

Under sin spelmanstid spelade han på över 1000 bröllop och tillställningar. Allt finns noga antecknat och likaså hur mycket han tjänade. Men någon bonde var han inte. Här passar verkligen Dan Andersson: "Jag är spelman jag ska spela... och jag vill inte gräva jorden jag vill inte hugga ved...". Men han ritade och berättade om naturen och årstiderna och gjorde sagoböcker till sitt barnbarn Viktor, min far.

Fyra barn växte upp på Tjösgården, däribland min farfar Gustav, som när han kommit upp en bit i åren och lärt sig hantera en fiol fick följa sin far Hans ut på spelningar, som många gånger tog flera dagar. Gustav insåg så småningom att gården förföll och la då fiolen på hyllan och därför har jag aldrig hört min farfar spela.

Tjösgården i Dalvik

Detta är ett av de få, kanske det enda där storspelmannen Hans Haglöf är avbildad. Tjösgården på bilden såldes 1938 till Sigurd och Selma Eklöf. Den ägs nu (2002) av deras son Erik Eklöf.

Från vänster: Hans Haglöf (1821-93), Hans Hustru Katarina Larsdotter (1824-1900), sonhustrun Karolina Gustava Knifström (1848-1934) med sonen Klas (1888-1965) i knäet, dottern Matilda (1876-1947), maken Gustaf Haglöf (1849-1938) med sonen Viktor (1886-1959).

I stället fick han gården på fötter och gifte sej 1875 med Karolina Knifström från Kniva i Vika. De träffades första gången, har jag hört, när dom från varsitt håll kom med häst till kvarnen för att mala säd.

Farfar var en redig och skötsam odalman, hade många kommunala uppdrag och var aktad över huvud taget. Han var också lite "kuckelgubbe" som vi säger. Han slog åder och visste mycket om örter och läkemedel. Detta på både gott och ont.

Så var min farfar och i detta nyktra och rättskaffens hem föddes tre barn, Matilda (bruden), min far Viktor och farbror Claes, som vid 16 års ålder när han hjälpte till vid tröskning i Dalviksberg fick in ena handen i tröskan. Han blev då hemskickad och fick gå ensam de två km. hem. Där snörde farfar åt armen och skar en potatis mitt itu och la mot det trasiga. Hur dom sen färdades till Falu Lasarett kan väl bara ha varit med häst. När dom kom till Korsnäs var vägen blockerad av ett tåg, men dom fick hjälp med att sära på ett par vagnar så dom kunde passera. Farfar fick mycket beröm av läkaren för att han genom rådigt ingripande hade räddat sonens liv, men Claes förlorade för alltid sin vänstra hand.

Innan Tilda gifte sej måste hon ju som brukligt var väva sin utstyrsel, men inte nog med det, hon fick väva lika till sina båda bröder också. Jag kan än se min fars stora blekblå näsdukar med röda smala ränder runt om och märkta med ett V.

Så är vi då framme vid 1903 och Tildas bröllop.

På fotot finns 98 personer av vilka jag identifierat c:a hälften genom att besöka och tala med äldre släktingar, vilka känt igen sina föräldrar som barn och unga och sina mor- och farföräldrar. Men många blir ju bortglömda. De flesta var väl bönder, som levde på sina små jordbruk.

Men nu kommer alla mina frågor som jag inte kan få svar på, då det inte finns någon att fråga längre.

På gården fanns två boningshus med ett rum och kök i vardera. Där rymdes ju inte så många gäster. Att lita på vackert väder var vanskligt. Kunde dom hålla till på nån loge? Dom är ju uppställda på bänkar på fotot, användes dessa att sitta på sen tro? På logen? Och vad blev dom undfägnade med? Det var sommar, 7 juni. Klart är väl att något djur fick sätta livet till, men det skulle förvaras också.

Jag kommer ihåg att det fanns en bod med en timrad, fyrkantig bassäng där farfar hade ner is, som han hämtade från en ishög med sågspån över. I denna djupa bassäng, minns jag, stod mjölkcyllindrar som fylldes på och därinne var så kallt. Även sommartid. Där förvarades all mjölk, som på lördagarna roddes eller per båt fraktades till Falun, där mjölk kunderna fanns. I stan avyttrades också frukt på höstarna, då farfar planterat över hundra fruktträd på sluttningen ner mot Dalviks viken.

Svårt att få svar på mina frågor. T.ex. hade jag bekymmer med gentlemannen överst på fotot. Varför håller han upp en kvast/visp? Genom en slump fick jag kontakt med folklivsforskaren Ebbe Schöön på Nordiska Museet och fick höra att ris är en symbol för fruktsamhet, vilket tydligen mannen hade kläm på. Nu visades det sej inte så effektivt då endast en dotter föddes i äktenskapet, men jag tänker det kanske hoppade över en generation då dottern Gunhild födde fyra söner i sitt äktenskap.

Reflekterade över om mannen med kvasten endast skulle vara rolig, men något särskilt roligt bröllop kan det inte ha varit, då brudgummens mor avled dagen före.

I alla fall så fick faster Tilda och farbror Bernhard varann och flyttade till Sunnanö. Till

farbror Bernhards hem Møllesgården.

Tjösgården såldes när farfar dog 1938.

Farbror Claes köpte en stuga i Sunnanö och flyttade dit.

Hur gick det då för min far Viktor? Jo, han var varken bonde eller spelman utan hade 1914 börjat med ryggsäckstillverkning och fortsatte med det hela livet. Haglöfs Ryggsäckar.

Själv är jag född 1919 och ser tillbaka på min barndom som en riktig Sörgårdsidyll.

Foto: Hans Per Persson

Bröllop på Tjösgården den 7 juni 1903 mellan Matilda Haglöf och Bernhard Carlström. I bakgrunden ser man Dalviks viken och Olesgården (Lindgrens)

Från början tänkte jag det fick räcka med denna berättelse, men vid närmare eftertanke kom jag fram till att kanske mina minnen från början av 1920-talet från just Carlströms i Sunnanö, från faster Tilda och farbror Bernhard kan vara av intresse för andra också.

1904 föddes enda barnet, dottern Gunhild, som redan som skolflicka lärde sej mjölka och fick sköta mjölkningen på morron innan hon gick till skolan. Faster Tilda hade alltid skött innesysslorna. Farbror Bernhard var pedantisk. Han hade reda på sina tillhörigheter, både inne och ute. Han kunde gå ut i mörkret och hämta det han skulle ha. Allt fanns på sin givna plats.

Mina olika minnen

Alldeles i början av 1920-talet hade min far Viktor köpt en T-Ford. Han var då gift med min mamma Maria och vi bodde nere i Tylla. När vi på vintern åkte till farfar och farmor i Dalvik hämtade vi faster Tilda och farbror Bernhard i Sunnanö och åkte sen över isen. Först bar det av nerför den branta backen och sen den plogade med granruskor märkta vägen över isen. På sidorna om vägen kunde det vara stora uppsågade isvakar, också markerade, där bönderna sågat upp is för sitt sommarbehov. På Dalvikssidan var uppfarten långsluttande, men när vi vid hemfärd skulle uppför backen vid Carlströms fick farbror Bernhard hämta hästen som fick hjälpa till, trots snökedjor på bilhjulen.

Vid skördetid bjöds ofta ungdomar in, hjälpte till med höbärgningen och sen blev det fest. Faster Tilda tyckte om fester och flaggan åkte i topp så fort det fanns minsta anledning. Hon var nog lite av äktenskapsmälderska också har jag hört och lyckades väl också "tussa" ihop något par. Kanske inte alla gånger med så gott resultat.

Dom stora kalasen i den stora salen var minnesvärda. Mitt på golvet ett stort bord och småbord vid fönstren och stolar runt alla väggar och den stora grönmönstrade schaggsoffan. Själv befann jag mej under bordet med den stora vita duken som hängde

ner. Från mitt grodperspektiv såg jag de långa svarta kjolarna och dom svarta kängorna, som i sakta mak förflyttade sej runt bordet där maten var framdukad. Jag kan inte minnas annat än att allt gick mycket dämpat tillväga. Starka drycker förekom aldrig. Där satt dom, som jag tyckte då, "gummor och gubbar" och lät sig väl smaka. Ibland tog en gumma fram sin näsduk ur klänningsärmslinningen och torkade en droppe från näsan.

Det var vid ett sånt här kalas en tant avslöjade för en annan tant i viskande ton: "Vet du att Anna skä tä å syta igen?" En omskrivning att hon skulle få barn. Hur jag visste vad detta betydde förstår jag inte.

När jag blev avslöjad under bordet blev jag framdragen och bortschasad. Olämpligt med en unge under ett fällbord.

Maten minns jag inte så mycket av. Julkalasens kanske. Då fick ju julgrisarna växa till sig ordentligt, så julsinkorna på bordet var betydligt större än nutidens. Framförallt ser jag framför mej den 10 cm breda fettranden överst på skinkan. Likaså en tallrik kålsoppa med 1 cm enbart fett flytande överst. Och så het den var. Likaså passade inte "grisköttbullarna" som också flöt i fett. Sen fanns väl andra saker som syltor av alla de slag och andra kötträtter och hembakat bröd från egna bagarstugan på gården. Som barn kanske man minns det som inte passande. Men det som passade perfekt var efterrätten, vattenlingon. På hösten var det vanligt att plocka lingon på literbuteljer och sen fylla på med friskt vatten och korka igen. Sen togs det upp vid juletid. Jag ser hur kämpigt det var många gånger att få ur lingonen ur flaskan, hur dom fick slå i botten och hjälpa till med strumpsticka. Men sen vattenlingon med mycket socker på. Om man bara fått så mycket man ville. Men det kan vara olika på smak. Mina båda bröder Rolf och Hans minns dessa lingon som enbart vedervärdigt sura. Men mej passade dom.

Möllersgården i Sunnanö

Mannen till höger är mångbetrodde kommunal mannen Petter Andersson, till höger om honom hans sonhustru Vilhelmina Lindström till vänster Bernhard Carlström kyrkvärd m. m. Hans far August Andersson samt mor Stina-Lisa. Längst till vänster Elin och Anna Lindstäm döttrar till Vilhelmina och Jan-Erik Lindström. Obs. Vattentunnan

Från vänster:

- 1. Anna Lindström (1888-1906) dotter till nr:7, Vilhelmina Lindström*
- 2. Elin Lindström (1880-1910) dotter till nr:7, Vilhelmina Lindström*
- 3. August Andersson (1853-1917) son till nr:6*
- 4. Kristina Elisabet Andersdotter (1854-1903) maka till nr:3*
- 5. Bernhard Carlström (1877-1949) son till nr:3 och 4*
- 6. Johan Petter Andersson (1822-1902) Torsångs förste ordförande i kommunalnämnden*
- 7. Vilhelmina Andersson, gift Lindström (1854-1923) sonhustru till nr:6*

Innanför köket var kammaren. Där stod rakt fram en stor svart skinnssoffa och snett emot faster Tilda och farbror Bernhards säng, som vid kalas hade skjutits ihop och bäddats upp på höjden med ett vitt överkast hängande. I kammaren vistades "gubbarna". Jag orkade inte hålla mej vaken en hel kväll utan la mej på skinnsoffan mellan ryggstödet och gubbarnas bakar. Jag sov skönt, men så bekvämt att sitta för gubbarna kunde det inte vara.

Faster Tilda var en glad och trevlig värdinna och ofta hittade hon på "hyss". På den tiden hade ju alla, både kvinnor och män, galoscher eller senare bottiner, som togs av i farstun. En gång när kalaset var slut och alla skulle hem hade faster Tilda samlat ihop

alla dessa fotbeklädnader i en säck och hällde sen ut dem i en stor hög och en enda röra mitt på köksgolvet. Jag ser än framför mig hur alla står med rumporna i vädret och försöker para ihop och hitta sina skodon.

Till vardags var det också ett fasligt bestyr med dessa galoscher. Min far som ofta var ute på möten och uppdrag kunde komma hem med omaka och fel. Som tur var hade alla sina initialer inuti, så det blev att pussla ihop vem som var ägare.

När dottern Gunhild gifte sej med Oskar Jernberg fick dom fyra söner. Bengt, Sven, Ingmar och Erik. Faster Tilda fick då som mormor fullt upp med det stora hushållet.

I köket fanns ett stort matbord. Farbror Bernhard hade sin givna plats. Han hade också sina givna bestick. Knivens blad var kort och vasst och tunnt som den bästa förskärare. Ett stort vitt porslinskrus fylldes alltid med kallt vatten och ställdes vid hans tallrik. Vattnet var verkligen kallt. Carlströms hade redan före 1920 dragit in vatten från någon källa, så det var bara att skruva på kran. Jag fick aldrig dricka av detta vatten för att det var så kallt. Hemma drack vi bara älvvatten.

Faster Tilda satt aldrig med vid bordet utan bara sprang och passade opp. Mellan spis och bord. Sprang gjorde hon det vet jag bestämt för det har jag själv ärvt efter henne. Hon åt nog när alla fått sitt. Jag minns när hon gräddade plättar till barnaskaran. Hon hade två plättlaggar på vedspisen och då gällde det att rappa på.

Under bordet låg hunden Boj, stor som en kalv men snäll och förståndig. Han kunde gå med kaffekorg ut på åkrarna.

På bruna kökssoffan i ett hörn satt Anna. Hur hon kommit till Carlströms vet jag inte. Troligen genom socknens försorg. Som jag minns henne var hon lite skrämmande för ett barn. Hon gick mycket dåligt och var dövstum. Hörde alltså ingenting och frambringade bara några konstiga ljud. När jag blev lite äldre och van och gick och satte mej bredvid henne blev hon så glad och skrattade med hela sin tandlösa mun. Hon satt på sin kökssoffa och utträttade det arbete som blev tilldelat henne. Hon åt sin mat på kökssoffan, hon låg i den och dog i den i början på 1930-talet.

Jag minns hur stolt faster Tilda blev när farbror Bernhard valdes till kyrkvärd. När han på söndagsmorrn stod färdigklädd i sin svarta kostym, hur hon borstade och plockade och såg till att han var prydlig. Så tog han på sej överrocken och promenerade de tre km. ner till Torsångs kyrka. Han var prydlig farbror Bernhard.

Faster Tilda dog i hemmet 1947, 71 år gammal.

Farbror Bernhard dog i hemmet 1949, 72 år gammal.

Allt detta som jag nu skrivit ner beror helt på bröllopfotot som kom i min väg för 2 år sedan och som jag aldrig tidigare sett.

Minnena kommer, men allt kan man ju inte komma ihåg, så nog skulle det finnas mycket mer att berätta, men det här är vad jag minns vid mitt köksbord i

Falun, januari månad 2002

Margot Haglöf-Heimer